Lo ram de Llibrería a Barcelona en lo segle XV

Lo Gremi de Llibreters, de la vida del qual no se n'ha donat res a la estampa fins ara dintre la revifalla històrica del nostre Renaxement, mereix cridar la atenció dels inteligents y donats a les lletres, puix lo més llech no dexa de compendre que sense llibreters que comerciegessen ab los llibres, no fóra possible l'expandiment de les idees en alt grau les lletres haurían sigut patrimoni tan sols de quatre potentats.

Los llibreters en la Edat mitja provehían als clergues, juristes y mercaders adinerats de les Copies dels llibres propris de cada estament. Sos colaboradors eran los copistes, qui en sa major part eran clergues, los illuminadors de capletres y los xilografistes. Les estampes gravades y tota mena de llibres populars, les beceroles, los santorals, los psaltiris y demés llibres de devoció y d'ensenyança eran lo fonament de son comerç.

Per exercir l'ofici de llibreter se necessitava una cultura y un grau de civilitat no comuns y per axò no es d'estranyar que entre los llibreters hi abundessen juheus. Lo llibreter tenia d'ésser un perfet paleògraf, un llatinista o filòlech consumat y tindre una mà molt llesta per copiar los manuscrits que se li encarregavan. Un llibreter espavilat podía dictar, a l'hora, a sis copistes, y per lo tant vendre sis llibres a sis biblioteques o particulars, y no duptàm que anavan més depressa en sa tasca que la imprempta d'avuy dia. Puix la imprempta pot donar més nombre d'exemplars en menys temps, però

los primers exemplars estarían llestos al igual que una copia.

A mitjans del segle XV l'any 1445, los Concellers de la Ciutat donan Ordinacions als llibreters o lligadors de llibres... *per utilitat del ben públich e per posar en repòs los quarnadors de libres e venedors de pergamins e papers habitants en la dita Ciutat e per cessar inconvenients qui entre els se porien seguir...* A travers d'aquestes Ordinacions s'endevina la importancia del ram del llibre a Barcelona,que es la primera ciutat d'Espanya que pot honrarse ab tal organisme.

La escassedat de paper y de pergamí fou la causa immediata de sa agremiació a fi d'evitar que los llibreters menys adinerats se vegessen privats d'exercir son ofici, perque los més richs agavellavan tots los pergamins o reymes de paper que sortían a mercat.

Lo Concell de Cent y la Diputació tenían nomenat llibreter propri des de temps immemorial. La familia Corró, més tart Cortey, es lo llibreter oficial de la Diputació y del Concell de Cent durant una centuria, havent passat alguns de sa familia per ésser penyorats per la Inquisició.

Al nàxer la Imprempta, los llibreters de Barcelona foren los primers en dar la mà als nous impressors, procedents d'Alemanya, segons los documents gràfichs fins avuy coneguts, esforçantse en contractarlos y tenirlos en sa casa o a ses despeses, acabant molts d'ells per posar estampa propria.

Entre'ls primers, que com a llibreters establiren Estampa per son compte, hi ha en Pere Miquel, a qui tot y essent llibrer del Concell de Cent lo veyèm dedicarse més de plè a la explotació de la nova art d'estampar que havía de substituir ab lo temps a la Xilografía. Mossèn Pere Posa, qui en 1498 cedeix part de sa llibrería y alguns estris d'enquadernador als jóvens llibreters Antoni Vernet y Gaspar Mir per la quantitat de 56 lliures ab 14 sous barcelonesos.

Seguexen a en Pere Miquel y a Mossèn Posa, en Diego Gumiel, Claudi Bornat y Jaume Cortey, los quals tenían quiscú dues botigues obertes, tenint de cedirne una a altra persona agremiada, per no ésser permès, segons ordinació, lo tenir més d'una botiga.

La importancia crexent del gremi, deguda a la major producció y propagació del llibre, modificà del tot la vida dels llibreters, fent necessaria una nova organisació gremial més ampla. Diuen los Concellers, lo 11 de febrer de 1553 « Quant al que es demanat y supplicat a dits honorables Concellers y present Concell per lo offici y Confraría dels libraters poblats en la present ciutat, los quals ara novament han obtingut privilegi real de fundar Confraría de llur offici en la present ciutat sots invocació

del gloriós donat e illuminador de Sancta Mare Esglesia Sanct Hieronim, quels placia admetre en dita ciutat dita llur Confraría ».

Al constituirse la nova organisació gremial, los llibreters de Barcelona eran una vintena. No'ns sabèm estar de copiar lo següent paragraf de les noves ordinacions, per la importancia que enclou en sí » Item per quant se

Sant Geroni, Patró del Gremi

es trobat en lo passat que alguns jóvens o aprenents de dits libreters furtaven libres de casa sos amos y aquells veníen o daven a vendre a algunes persones en la dita ciutat les quals revenien dits libres y feyen pagar la meytat més que dits libres valien als compradors. Per ço statuyren y ordenaren los dits honorables consellers y promens, per obviar a dits abusos, que deçí al denant ningú qui no sie de dita art e no sie examinat no gos tenir libres nous ligats ni per a ligar per a vendre, sots pena de cinch liures barceloneses per cascú e per cascuna vegada en lo modo sobredit divididores e de perdre los dits libres. »

Al principi los llibreters tingueren ses juntes gremials en les cases del notari del gremi Francesch Mulnell, en les cases de llurs cònsols y en la Parroquia de Sant Jaume. Les funcions relligioses les celebravan en lo Convent de Monges Gerònimes. Los agremiats s'agruparen, al estil dels demés gremis, en lo carrer que abans que ells havían ocupat los Especiers qui més tart cambiaren lo nom per lo d'Apotecaris, cedint aquests lo pas als llibreters, y nomenantse des d'aleshores la Llibretería. Los Especiers s'hi havían situat per estar més aprop de l'antiquíssim temple de Sant Miquel, al voltant del qual s'hi situavan en certes diades del any los qui venían tota sort de plantes y herbes medicinals. Més tart, per ésser la Plaça de Sant Jaume lo lloch ahont s'hi establíren de temps antich los encants de llibres y altres objectes usats, cridà a son redós als llibreters, extenentse, quan no hi capigueren, per la Tapinería carrer del Call, Plaça Nova y carrer de la Palla. Los encants també se situaren en la Plaça Nova y a més hi havía los encants de mar, situats en la Plaça de Sant Sebastià y carrer del Consolat. Per axò veyèm en los segles XVII y XVIII als llibreters establintse al voltant d'aquests carrers.

Als llibreters se-ls veu empendre a ses despeses lo fer estampar varies obres, y quan los estampers se propassan en vendre pêl seu compte les obres que imprimexen, passantse com si diguessem a editors, se veuen penyorats per lo gremi de llibreters.

Es curiosa la acta dels llibreters del dia 21 de mars de 1577 Diu axís « Fonch proposat per Antoni Oliver cònsol en cap, que com la confraría dels llibreters de la present ciutat aporten un plet ab los estampers y que ells dits cònsols no poden aportar lo treball de dit plet, que sia servit lo consell de tots los libreters a elegir persones suficients per a tal cars, per a que ab nom de tota la confraría proven fer qualsevols coses tocants al plet de dits estampers y a altres plets y questions si en lo any present n'hi haurà, axí les que son mogudes, com les que per avant se mouràn durant dit any » No hem pogut investigar res sobre aquests plets, que fóra molt curiós lo poderlos fullejar Si un día l'arxiu de la Audiencia s'obre al públich procurarèm seguir aquesta interessant investigació.

De tots modos los estampers se proposan per sa part legalisar sa situació, y intentan formar gremi apart, a fi de no anar supeditats als llibreters, y en 1676 acudexen al Concell de Cent demanant se'ls concedesca organisació gremial propria. En 1678 repetexen la súplica, la justificació de la qual es interessantíssima a les arts del llibre, mes los llibreters, en memorial també molt rahonat, rebaten sos arguments, justificant que los estampers no

(§)(*)(✠)(*)(§)

JESUS, MARIA, JOSEPH.

FABRICA NUEVA DE LETRA, cuyas Matrices ha inventado en Barcelona Audal Paradell, Maeſtro Armero en dicha Ciudad, y la funde Felio Pons Impreſſor Adviertese pues al Publico, que ahora ſe van abriendo las demás Matrices haſta hacer una completa Fundicion de todos los Characteres, que ſe uſan, tomando por norma las mejores Letras, que en Europa ſe conocen.

LOS Padres, y Maeſtros, deben enſeñar à ſus hijos, y diſcipulos deſde niños con ſus palabras, y exemplos el camino de la Virtud, antes que ſu naturaleza ſe radique en el vicio. *Un Joven dexado à ſu libertad ſin correccion, y caſtigo ſe buelve incorregible* No ſe debe eſperar que haga faltas graves para corregirle, y caſtigarle. La malicia crece con la edad, y llega finalmente à tal termino, que el caſtigo es no ſolamente inutil, mas aún muy peligroſo. Año 1758. àèìòù áéíóú âêîôû.

Mostra reduhida d'una de les pàgines de les matrius inventades per Audal Paradell

deuen, ni poden, ni es útil a la ciutat que se constituescan gremialment, puix la ciutat no està tan avençada en dita art que puga prescindir del concurs del extranger, al qual se deu facilitar la entrada en nostra ciutat pera assimilarse tot lo concernent a la dita art d'imprimir

Los estampers no cedexen, y en 1684, anant al devant los Figueró, y Jolis, obtenen dels Concellers unes ordinacions propries qual importancia donarèm a conèxer en altra ocasió. Los llibreters ho saben a temps, y apelan al Concell de Cent logrant tornar les coses a son primitiu estat. Per fí, en temps de Carles III veyèm que's fonen abdues entitats per dirse Gremi de llibreters y impressors, anant des d'aleshores tots junts.

Lo segle XIX, tan pròdich en sos avenços, ha anat destriant los gremis, y axí tením que avuy l'àntich gremi de llibreters està descompost en llibreters de nou, y de vell, enquadernadors, estampers, editors, magatzemistes de paper, etc., resultant que no hi ha aquell esperit que enfortía los organismes més vitals de la nostra terra.

Per remontarnos a les glories de nostre gremi, hem de recular als segles XV XVI y XVII. Les millors estampacions de Catalunya son les produhides per los Rosenbach, Spindeler, Pere Miquel, Diego Gumiel, Mossèn Pere Posa y Carles Amorós, qui té en sa casa de componedor a Johanot Luschner, *varón muy esmerado en essa arte*. En Rafel Figueró y Jolis, a principis del segle XVIII, després de penós viatge per l'extranger, prova de fondre tipos. En Carles Gibert y Tutó també té un bell *stock* de tipos nous, del qual ne dona mostra en lo segón catàlech que fa de sa llibrería. En Eudalt Paradell, armer, fa los punxons per una nova serie de tipos y en Feliu Pons, estamper, los fon, donantne una bella mostra en los anys 1759, 1760 1761 y 1762... essent tal la importancia y mestría d'en Paradell que Carles III lo crida a Madrid pera establir en la Cort la primera fundició de tipos de música movibles que hi ha hagut a Espanya, subvencionantlo. També tenen una fundició de tipos los frares Carmelites descalços del convent de Sant Joseph, establert en la Rambla, ahont ara hi ha la Boquería, y de la qual n'hem vist un catàlech imprès, en la Biblioteca de don Mariàn Aguiló y Fuster.

Entre los llibreters de més empenta citarèm a Claudi Bornat, del qual en sa època se diu que era « Vir sanè in negotio typographico diligens ». Als Corteys, Pere Malo que tenían les millors estampes de son temps, als Cormellas, qual casa al Call encara està en peu, als Manescals, la familia dels Trinxer qual nom ja trobàm a Valencia en los albors de la imprempta, y no's donan vergonya de pertànyer al gremi de llibreters los Margarits, Forcada, Miquel del Munt y altres, juristes d'aquella època. Venen a

sumarse als llibreters de Barcelona los Lacavallería, Matevat, Dexen, Girart y molts altres que venen de la part de França a donar nova empenta a la estampa y per lo tant al llibre. Han passat per Barcelona a fer son aprenentatge o per establirs'hi, los Bueno de Zaragoza, Lizau, Pere Malo, Valero Sierra també aragonès, en Geroni Palol de Girona, los Abadal, etc.

En 1787 es andador del Gremi en Mateu Echterling, de Ungría, qui s'establí a Barcelona, sortint de sa casa un bell *stock* de llibres.

Per fí podríam posar aquí una llarga llista de personalitats de tota mena que han sigut llibreters o fills de llibreters que han honrat lo camp de les lletres; sols ne citarèm alguns per no allargar més aquest petit esbós sobre lo ram de llibrería a Barcelona.

Dels Lacavallería ne sortí lo doctor Lacavallería y Dulach, fill de Barcelona, qui escrigué lo cèlebre *Gazophilacium catalano-latinum*. Dels Cormellas sols lo pare era mercader, son fill fou Doctor en drets. De la casa Rubió n'ha sortit *Lo Gayter del Llobregat* y don Antoni Rubió y Lluch, honra de les lletres y literatura catalanes. La casa Brusi fundant y aguantant per espay de més de cent anys son periòdich lo *Diari de Barcelona*, que fou lo primer diari que s'ha escrit en català (22 de mars de 1810), durant uns cinch mesos sa publicació. Y per fí no podèm menys de recordar a la generació present que dels qui contribuiren més al revifament de les arts del llibre en lo segle passat foren don Esteve Paluzíe y Cantalozella y les casas Piferrer Ribet, Pons, y Muntaner y Simon.

De tot aquell esplendor gremial sols ne queda un esfumat recort, y fins sembla que se sent com una aversió a agremiarse, y es que en veritat lo que no's coneix, no's pot estimar. Si estessem assadollats del esperit que animava la agremiació d'antany, la qual sols servía pêl millorament de les arts en general, y en particular « perque los richs no oprimesquen los pobres », son paraules de les ordinacions del 1553, compendríam la necessitat y utilitat de la metexa, y procuraríam estudiarla per implantarla de nou.

JOAN BTA. BATLLE

Barcelona 16 de novembre de 1917.